۳. بیان کون الوضع عاما و الآخرین خاصین

قرّر ذلک بوجوه مثل:

- «ان ذات النسبة تعلّقية فلا جامع ذاتی بین انحاءها؛ لان الغاء التعلق منها اخراج لها عن النسبية، فلا بد من الوضع لانحائها بجامع عنوانی یجمع شتاتها. و حیث ان النسبة بین عنوان النسبة الکذائیة و معنوناتها نسبة الاعم و الاخص کان الوضع عاما و الموضوع له خاصا».[۱]

من الواضح ان الموضوع له اذا افترض کونه خاصا فلا محالة یکون المستعمل فیه ایضا خاصا.

و قیل فی ذلک ایضا:

- «...لکن القول بایجادیة بعض الحروف بنفس الاستعمال و عدم استقلال الحروف فی المفهومیة و المعقولیة و الوجود مطلقا یثبت ما هو المختار من کون الوضع مطلقا عاما و الموضوع له خاصا . اما فی الایجادیة منها کحروف النداء والتوکید فواضح جدا بعدما عرفت من انها وضعت لایجاد معانیها من النداء و شبهه بالحمل الشایع ...فهی آلات لایجاد المعانی بنفس الاستعمال و الوجود حتی الایقاعی منه یساوق بوجه الوحدة التی هی عین جزئیة المستعمل فیه و خصوصیة الموضوع له. و اما القسم الآخر اعنی الحاکیات من الحروف فتوضیحه : انک قد عرفت ان معانی الحروف نفس الربط و التدلی بالغیر و القیام بشیء آخر خارجا و ذهنا فهی اذن لا تتقوم فی الخارج الا بالوجودات المستقلة مفهوما و وجودا کالجواهر او مفهوما فقط کالاعراض کما انه لا تتقوم فی الذهن الا ان تلحظ حالة للغیر و مندکة فیه و الا لزم الانقلاب فیها و خرجت عن کونها معان حرفیة. و قس علی هذا مقام الدلالة . اصلها و کیفیتها فلا یستفاد من الحروف المجردة معنی ما لم یضم الیها شئ من الاسماء کما ان کیفیة دلالتها اعنی دلالتها علی الوحدة و الکثرة ایضا کذلک ... اذا تمهد ذلک فنقول: المعنی الذی هذا شأنه الموصوف بانه لا یستقل جوهرا و وجودا و دلالة و کیفیة لا یتصور له جامع کلی ینطبق علی افراده و یحکی عن مصادیقه لان الجامع علی فرضه یجب ان یکون من سنخ المعانی الحرفیة فلا بد و ان یکون ربطا بالحمل الشایع و الا انقلب معنا اسمیا و کونه ربطا بالحمل الشایع یلازم فردیته و هو خلف، بل لا بد عند الوضع من التوسل ببعض العناوین الاسمیة التی لا تکون جامعا ذاتیا لها و لا یمکن ایقاع الربط بها ، کمفهوم الابتداء الآلی و النسبة مما لا تکون من سنخ المعانی الحرفیة فلا بد حینئذ من الالتزام بخصوص الموضوع له فی الحروف کافة بعد عموم وضعها فالواضع لا مناص له الا ان یتصور معنی اسمیا کالابتداء و نحوه مشیرا به الی افراده و مصادیقه بالحمل الشایع فیضع لفظة «من» مثلا لما هو مصداق بالحمل الشایع ...».[۲]

---

۱ .**نهایة الدرایة**، ج۱، ص۱۹.

۲ .**تهذیب الاصول**، ج۱، ص۲۰و۲۱؛ لاحظ ایضا **محاضرات فی اصول الفقه**، ج۱، ص۸۲و۸۳؛و...

اقول: القدر المشترک فی التقریرات لهذه الفکرة و المحور الذی تدور الفکرة حوله: ان سنخ المعانی الحرفیة کان علی وجه لا یقبل جامعا مقولیا ماهویا و ما کان کذلک فلیس عاما بوجه.

و ما ذکر فی الحروف یأتی فی الهیئات الناقصة کهیئات المشتقات و الاضافة حرفا بحرف.[۳]

التحقیق فی المسالة

ان التحقیق فی المسالة و بیان الرای المختار فیها من بین هذه الآراء او غیرها یتم بشیئین و هما :

- نقد ما مرّ فی بیان المذاهب کله ان کان الکل یقبل التضییق او بعضه ان کان بعضه کذلک؛
- بیان المختار و الدفاع عنه.

فنقول - و بالله تعالی نستعین - :

قد عرفت فی ما سبق ان الوضع فی اصله و فرعه تابع لضرورة یراها الواضع حتی یتم امر مفاهمة بعض الناس بعضا ففی مفاهمة «زید فی الدار» وضع لکل من زید و الدار و وصف الاول بکونه مکینا و الثانی بکونه مکانا أشیاء من الدلالات بالمطابقة و الالتزام . ثم ان الواضع یری وجودات اخری فی الخارج فی هذا المثال و غیره غیر ما ذکر و هو وجود «هذا فی هذا» (این در آن) و توصف هذه الوجودات بکونها لا فی انفسها و متقومه بطرفین او اطراف و وضع لفظة «فی» لافادة هذا المعنی . فالواضع و ان کان رای وجودات متعددة و کل وجود غیرٌ بالنسبة الی وجود آخر فظرفیة دار لزید غیر ظرفیتها لبکر و هکذا لکن الذی رآه الواضع حین الوضع کان شیئا عاما و وضع اللفظة بازاء هذا العام ملغیا عنه خصوصیة الفردیة. و قد یؤدی ذلک بلغة الفرس فی قالب:

«واضع در موقع وضع و لو حصصی متعدد دیده و هر کدام هم وابسته به طرفین خاص خودش است اما از این تصور به تصوری عام رسیده که «طبیعت این در آنی» باشد. منتها این طبیعت مثل سایر طبایع باید در قالب فرد یا افرادی دیده شود، اما در همان زمان که در قالب فرد یا افراد دیده می شود، خصوصیت فردی از طرفین ملغی است و لفظ هم برای همین طبیعت[٤] وابسته وضع شده است».

نهدی بما ذکر الی امور و هی:

---

[۳] .لاحظ المصدر الاخیر، ص ۸۲.

٤ .لسنا بصدد التزکیز علی هذه اللفظة، ما شئت فعبّر کتعبیر الماهیة و الجامع و غیرهما.